

บทความเผยแพร่ความรู้สำหรับประชาชน เรื่อง

แคปซูลเจลาตินนิ่ม (soft gelatin capsule)

(บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา เทคโนโลยีเภสัชกรรม 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559)

บทนำ

แคปซูลเจลาตินนิ่ม (soft gelatin capsule) หรือเรียกว่า softgel คือ ยารับประทานรูปแบบแคปซูลชนิดหนึ่ง มีลักษณะเหมือนเป็นภาชนะบรรจุสารหรือยาที่เป็นของเหลว หุ้มด้วยเปลือกเจลาตินที่มีลักษณะอ่อนนุ่ม ในกระบวนการผลิตจะผลิตเปลือกแคปซูลและบรรจุยาไปพร้อมกัน ทำให้ได้เปลือกแคปซูลที่เชื่อมกันสนิท ไม่สามารถดึงแยกออกจากกัน ได้เหมือนเช่นแคปซูลเจลาตินแข็ง (hard gelatin capsule) แคปซูลเจลาตินนิ่มมีลักษณะพิเศษคือ ภายในเป็นสุญญากาศ น้ำและอากาศผ่านไม่ได้ จึงมักใช้สำหรับบรรจุตัวยากที่ไวต่ออากาศ (แก๊สออกซิเจน) หรือแสง เช่น น้ำมันตับปลาและวิตามินไม่ละลายน้ำต่างๆ ยารูปแบบนี้ออกฤทธิ์ได้ไวกว่ายาแคปซูลชนิดแข็งและยาเม็ด เพราะตัวยากที่อยู่ในรูปของเหลวสามารถถูกดูดซึมได้ทันทีโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการแตกตัวหรือการละลาย แต่เนื่องจากการผลิตใช้เทคโนโลยีเฉพาะชั้นสูง จึงทำให้ยามีราคาแพงกว่ายาแคปซูลชนิดแข็งหรือยาเม็ด

ส่วนประกอบที่สำคัญของเปลือกแคปซูลชนิดนิ่ม

1. เจลาติน (gelatin) เป็นส่วนประกอบหลักของเปลือกแคปซูล เป็นสารไม่มีสี ไม่มีรส สามารถละลายได้ในของเหลวในร่างกาย ส่วนใหญ่ได้มาจากคอลลาเจนของสัตว์ โดยนำมาทำให้โปรตีนเปลี่ยนแปลงสภาพ (denature) ด้วยความร้อนโดยใช้กรดเจือจาง หรือด่าง เจลาตินแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เจลาตินชนิด A ซึ่งเตรียมจากหนังหมูโดยการย่อยด้วยกรดเจือจาง และเจลาตินชนิด B ซึ่งเตรียมจากกระดูกและหนังสัตว์โดยการย่อยด้วยด่าง ในการผลิตเปลือกแคปซูลสามารถใช้เจลาตินประเภทเดียว หรือ 2 ประเภทผสมกันก็ได้

2. สารคีเลต (chelating agent) เป็นสารที่ใช้เพื่อป้องกันการเกิดปฏิกิริยาของโลหะหนักกับส่วนประกอบอื่นๆ ในตำรับ โดยเฉพาะธาตุเหล็กซึ่งมักพบในเจลาติน

3. สารทึบแสง (opacifier) เป็นสารที่ทำให้เปลือกแคปซูลมีความทึบแสง ช่วยป้องกันการเสื่อมสลายของสารที่ไม่ทนต่อแสง สารที่นิยมใช้ คือ ไทเทเนียมไดออกไซด์ (titanium dioxide)

4. พลาสติไซเซอร์ (plasticizer) เป็นสารที่ใช้เพื่อทำให้เปลือกแคปซูลมีความนิ่มและยืดหยุ่น สารที่นิยมใช้ ได้แก่ glycerin, sorbitol

5. สารแต่งสี (coloring agent) เป็นสารที่ใช้เพื่อแต่งสีเปลือกแคปซูลให้มีความสวยงาม

6. น้ำบริสุทธิ์ (purified water) ทำหน้าที่เป็นตัวทำละลาย และทำให้เจลาตินมีความหนืดพอเหมาะ

วิธีการผลิตแคปซูลเจลาตินนิ่มในระดับอุตสาหกรรม แบ่งได้ 2 วิธี คือ

1. กระบวนการห่อหุ้มตัวของเปลือกแคปซูลด้วยการลดแรงตึงผิว หรือกระบวนการ โกลเบ็กซ์ (Globex process) เป็นกระบวนการผลิตแคปซูลชนิดนิ่มที่อาศัยแรงตึงผิว โดยเจลาตินที่ใช้เตรียมเปลือกแคปซูลมีความชอบน้ำ และมีแรงตึงผิวสูง ส่วนตัวยาที่บรรจุภายในแคปซูลเป็นสารที่ชอบไขมัน เมื่อลดแรงตึงผิวของส่วนประกอบเปลือกแคปซูลให้เหมาะสม เปลือกแคปซูลก็จะแผ่ออกห่อหุ้มตัวยาภายในแคปซูล แล้วเกิดเป็นหยด เมื่อทำให้แห้ง จะได้แคปซูลชนิดนิ่มที่มีตัวยาถูกบรรจุอยู่ในเปลือกแคปซูล วิธีนี้จะทำให้ได้แคปซูลชนิดนิ่มที่ไม่มีรอยตะเข็บ

2. กระบวนการหมุนของแม่พิมพ์ (rotary die process) เป็นกระบวนการผลิตแคปซูลชนิดนิ่มที่นิยมมากที่สุด เนื่องจากสามารถเปลี่ยนรูปลักษณะของแคปซูลได้ตามต้องการเมื่อเปลี่ยนแม่พิมพ์ วิธีการผลิตคือ เตรียมแผ่นเจลาตินและสารที่จะบรรจุภายในแคปซูล จากนั้นจึงนำเข้าสู่เครื่องผลิตแคปซูลแบบโรตารี (แบบหมุน) โดยเครื่องจะประกบแผ่นเจลาตินทั้งสองด้านเข้าด้วยกัน ทำให้สามารถเตรียมแคปซูลชนิดนิ่มที่มีสองสีต่างกัน ได้ หลังจากนั้นจึงทำให้แห้ง แล้วขัดจนผิวของแคปซูลมีความเป็นมัน วิธีนี้สามารถผลิตได้เร็วกว่าวิธีที่ 1

ข้อดีของแคปซูลเจลาตินนิ่ม

ยาในรูปแบบแคปซูลนิ่มมีรูปร่างสวยงาม สามารถแต่งสีให้สวยงาม ทำให้ผู้ป่วยจดจำลักษณะของยาได้ อีกทั้งยาในรูปแบบนี้ยังสามารถกลบกลิ่นรสของตัวยาได้ดี ขนาดรับประทานมีความสม่ำเสมอ และหากแต่งสีเปลือกแคปซูลให้ทึบแสงก็จะช่วยให้ยากมีความคงตัวดี ไม่สลายตัวจากแสงแดดหรือความชื้นได้ง่าย

นอกจากนี้ รูปแบบยาแคปซูลนิ่มมีส่วนช่วยเพิ่มความร่วมมือในใช้ยาของผู้ป่วย เนื่องจากยาในรูปแบบนี้กลืนง่าย และเปลือกแคปซูลละลายในสารน้ำในทางเดินอาหารได้เร็ว ทำให้ปลดปล่อยตัวยาอย่างรวดเร็ว ช่วยเพิ่มอัตราการดูดซึมยา ทำให้ยาออกฤทธิ์ได้ดี

ข้อเสียของแคปซูลเจลาตินนิ่ม

ยาในรูปแบบนี้ไวต่อความชื้น ละลายน้ำง่าย ทำให้ผลิตยาก ในสภาพความชื้นต่ำ เปลือกแคปซูลอาจสูญเสียความชื้น ทำให้เปลือกแคปซูลเปราะแตก แต่ในสภาพความชื้นสูง แคปซูลอาจดูดซับความชื้น ทำให้เปลือกแคปซูลอ่อนตัวลงได้ นอกจากนี้แคปซูลชนิดนิ่มยังไม่เหมาะกับยาบางชนิด เช่น ยาที่มีสมบัติขึ้นเหลวง่าย เปลือกแคปซูลจะสูญเสียความชื้นให้กับตัวยา ทำให้เปลือกแคปซูลเปราะแตกได้ ในขณะที่ตัวยาที่สูญเสียน้ำผลึกได้ง่าย ยาจะปลดปล่อยน้ำผลึกออกมา เปลือกแคปซูลก็จะดูดซับความชื้นไว้ ทำให้เปลือกแคปซูลอ่อนตัวลง

นอกจากนี้ ยาแคปซูลนิ่มมักมีราคาแพง และอาจมีข้อจำกัดด้านโภชนาการ เช่น คนบางกลุ่มไม่สามารถรับประทานเจลาตินที่เตรียมจากหนังหมูได้ จึงต้องเตรียมเจลาตินจากสัตว์ปีกหรือปลาแทน แต่ยังไม่เป็นที่นิยมนัก เนื่องจากมีปัญหาด้านสมบัติของการเกิดเจล การแข็งตัว และการทำให้เปลือกแคปซูลแห้ง

ตัวอย่างเภสัชภัณฑ์ทางการค้า

แคปซูลยาแก้ปวด ซึ่งมีตัวยาสำคัญคือ ไอบูโพรเฟน (ibuprofen) ขนาด 400 มิลลิกรัมต่อแคปซูล และมี ส่วนประกอบอื่นๆ ในตำรับ ได้แก่ polyethylene glycol 400, propylene glycol, povidone K90 และ potassium hydroxide

เอกสารอ้างอิง

- 1.Allen LV, Popovich, NG, Ansel HC. Ansel's Pharmaceutical dosage forms and drug delivery systems. 9th ed. Lippincott Williams & Wilkins, USA, 2011.
2. Maki KC, Ndife LI, Kelley KM, Lawless AL, Brooks JR, Wright SB, et al. Absorption of folic acid from a softgel capsule compared to a standard tablet. Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics. 2012;112(7):1062–7.

รายนามผู้จัดทำบทความ

1. นศก.ชนกเนตร ยศปัญญา	5718610024
2. นศก.นนทพัทธ์ สาโรวาท	5718610099
3. นศก.พีตรีญา ยูโซะ	5718610156
4. นศก.วริศรา ชัยชนะทรัพย์	5718610263
5. นศก.ชวลิต วรงค์เกียรติกร	5718610370

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผศ. ดร. ภก.รัฐพล อาษาสุจริต

บรรณาธิการ

รศ. ดร. ภญ.อรลัษณา แพร์ดีกุล